

Premogovna in železarska policija ubila rudarja

Topli so ga, ko je ležal že na tleh.

Pittsburgh, Pa. — Ko so trije črni premogovni in železarski policiji obricali rudarja John Bereskijs, so s tem činom mogoče spetali sistem privatne policije. Policaji so bili pooblašeni države Pennsylvanije, toda najeti in plačani so bili od Pittsburgh Coal kompanije.

Najprej so Bereskija pobili s kuli na tla. Ko je ležal na tleh, so skočili nanj lajtnant W. J. Lyster in skakal po njem. Pri tem skakanju mu je zlomil rebra in prižgal druge težke poškodbe. Tako poroča Unija za ameriške civilne svobode, ki ima svojega preiskovalca v Pittsburghu. Drugi pripovedujejo, da je bil lajtnant Lyster slečen od pasa, ko so prignali Bereskija pred njega. Rekel je Bereskiju, da komaj nje prav dobro prepešči. Nato je vzel železno palico, ki služi za čiščenje ognja v tedniku ali peči in ga je pričel pestiti in udarjati po njem, dokler se ni palica upognila.

Lysterja in njegova pomagala so pridržali na obtožbo umora. Poročilo njim ni bilo dovoljeno. Unija za ameriške civilne svobode je naslovila na gubernatorja Fisherja zahtevo, da se o umoru premogovna in železarska policija in da se tozadevna predloži predložiti legislaturi.

Ako bo vložena tudi tožba za škodnino proti Pittsburgh Coal kompaniji, je seveda odvisno od vdove umorjenega rudarja. Legislativna preiskava je že v teku. Organizirano delavstvo trdi, da je premogovna in železarska policija, ki jo plačajo privatne kompanije in ji država daje policijsko moč, glavni faktor, ki je zakrivil, da so bili rudarji poškodovani v zadnji stavki. To preogovno in železarsko policijo odpira državna policija.

Pittsburgh Coal kompanija je bila voditeljica pri uničenju in zbijanju rudarske organizacije v petem distriktu. Unija za ameriške civilne svobode je naslovila pismo na gubernatorja, predsednika Pittsburgh Coal kompanije. V tem pismu obojajo uporabo privatne policije. Mellon financirajo to družbo. Zdej se družba nahaja pred večer velikih dohodkov, saj organizacija rudarjev je zbita in v premogovnikih so redni stroji za produkcijo premoga.

Mestece Imperial, v katerem ubili rudarja Bereskija, se nahaja 10 milj od Pittsburgha v okraju Allegheny. Mestece nahaja v globini. Na cestah med strazji premogovnih in železarskih policij, ki jo plačuje Pittsburgh Coal kompanija. Ni ga more v mesto, ako ni vpisanega dovoljenja od policije.

Organizatorji opeharijo to pošto na ta način, da nastopijo vlogi trgovskih agentov, ali nastopijo kot krošnjari s etimi podobami ali drugim zagonom. Ako kompanijski voharji pronajdejo, da se delavski organizator skriva kot trgovski agent ali krošnjari, tedaj ga hitro naženejo iz mesta. In srečanje se lahko šteje, ako ni pravsteno pretepen, preden zapusti mesto. Bereskijev dogodek loči le toliko od drugih, da je Bereski tako silno pretepen, da je podlegel poškodbam, ki so jih zadali najeti in sirovi privatni policaji.

Uklonjena amnestija v Franciji. Pariz, 16. febr. — Predlog za delno amnestijo političnih jetikov, za katerega so se zavzeli komunisti, je bil večkrat poražen s 320 glasovi proti.

Letno zborovanje mornarske unije

Zborovanje dobro obiskano. — Delegatje z vseh obrežij na zborovanju. — Na dnevnem redu so izredno važni predmeti.

Washington, D. C. — Organizacija ameriških mornarjev obdržava svoje običajno letno zborovanje. Na dnevnem redu so zelo važne reči in razprave se sučejo o organiziranju mornarjev in pogajanju s brodolastniki, ki so sovražni mornarjem. Te razprave se vrše za zaprtimi durmi, kar pomeni, da imajo dovoljen vstop v dvorano le zaupniki delavskih strokovnih organizacij in člani organizacije ameriških mornarjev. Vodstvo organizacije se zaveda, ako bi bil vstop na konvencijo dovoljen vsakemu, bi brodolastniki vedeli takoj, kaj se je sklenilo na konvenciji. Zaključki konvencije bi ne bili vredni piškavega oreha, ker bi bili sovražniki mornarske organizacije pripravljeni, da izgrajo na vsako potezo organizacije protipotezo, ali da razmere tako urede, da bi mornarski organizaciji ne bilo sploh mogoče izigrati kakšne poteze v korist mornarjev. Delegatje na konvenciji so številni in prišli so z vseh obrežij. Organizacija je izgubila veliko članov po izgubljeni stavki leta 1920. Organizacija zdaj izdeluje in sprejema zaključke, ki pojasnijo organizacijo, ako se izvedejo. Da so vrhovni mornarske organizacije ne bo že naprej pripravljen za preprečenje teh zaključkov, je zborovanje mornarske organizacije zaupno.

Nasilje za nasiljem v ubogi Mehiki

Vlak dinamitiran in mnogo je ubitih. Katoliške šole zaprte in nune deportirane.

Mexico City, 16. febr. — Kleikalni vstahi so večerj z dinamitom razstrelili pasazirski vlak v Guanajuatu. Prvo poročilo se glasi, da je bila vsa vojaška straža ubita, nekaj potnikov in strojevodja ter kurjač. Vojaška straža, ki se vozi na mehških vlakih, navadno šteje 25 do 40 mož.

Mexico City, 16. febr. — Tajnik za notranje zadeve je večerj velel zapreti katoliške šole Jeane

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cena oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) \$6.00 na leto, \$2.00 za pol leta; Chicago in Cicero \$7.50 na leto, \$3.75 za pol leta, in za inostranstvo \$9.00.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2557-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year; Chicago \$7.50, and foreign countries \$9.00 per year.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v oglepaju n. pr. (Jan. 31-1929) poleg vašega imena na naslovu pomeni, da va mje s tem dnevom poteka naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

STROJI NADOMEŠČAJO DELAVCE.

Gospodarske krize ni v deželi, vseeno pa vedno manj delavcev dela v tovarnah. Ako se je število delavcev povečalo, tedaj se to ne zgodi, ker stroji v tovarnah izdelajo manj blaga, temveč zato, ker je ena ali druga industrija bolj oživila kot druga leta. To niso izmišljotine ali pripovedke kakšnega delavskega agitatorja ali pa trditve kakšnega prenapetega boljševika, ampak so gola dejstva, ki jih čitamo v statističnem poročilu delavskega departmента Združenih držav. V tem poročilu čitamo, da je bilo zaposlenih manj tovarniških delavcev v letu 1928, kot v katerem drugem letu od leta 1921, v mezdi je pa bilo izplačano toliko kot v letu 1924. Department nam pokazuje s številkami, da je bilo od leta 1923 povprečno na leto zaposlenih manj milijon delavcev na leto.

Iz tega sledi, ako se je število zaposlenih delavcev od leta do leta krčilo, a vseeno se je produciralo toliko, kot bi bili ti delavci zaposleni in zaradi produkcije ni nastalo nobeno pomanjkanje blaga na trgu, da morajo za ta pojav postati gotovi vzroki.

Kakšni so pa ti vzroki? Sredstva za produkcijo so se izboljšala. En delavec z modernim strojem izvede danes toliko dela, kot ga je preje opravilo pet, deset, petdeset, sto ali pa še več delavcev. Da je tako in da ne more biti drugače, nam pove nadaljnje poročilo delavskega departmента Združenih držav.

Skozi celo leto je bilo 2.6% delavcev manj zaposlenih kot v letu 1927 in 13.8% manj kot v letu 1923. Leta 1921 je bilo zaposlenih le 1.2% več delavcev. V tem letu je bila povojna depresija največja. Od leta 1919 dela v tovarnah 1,500,000 delavcev manj, dasiravno je produkcija dosegla najvišjo stopnico v zgodovini.

Ako je tako, tedaj vemo, da je nekaj narobe v gospodarskem sistemu. Ta narobe je pa treba odpraviti. Podjetniki ne bodo tega storili. To jim ne gre prav nič mar, kajti njih profiti se niso znižali, ker so delavce nadomestili s stroji, ampak zgodilo se je vprav narobe. Njih dobički so se povečali, kar so naglašali v lanskim predsedniški kampanji, ko so govorili o veliki prosperiteti.

Ali se naj odpravijo stroji? To bi bila neumnost! Stroji so vendar tu, da olajšajo delo. Kaj torej?

Skrajšati je treba delavni čas in uvesti sklad za zavarovanje delavcev proti brezposelnosti. To seveda še ne bo rešilo tega vprašanja popolnoma, ampak bo za veliko let olajšalo breme za delavske mase.

Kakor že povedano, podjetniki se ne bodo potegnili, da se kaj takega zgodi. Za to morajo skrbeti delavci, ki trpe. Največje žrtve tega gospodarskega sistema so le delavci in njih družine.

Toda kako in kaj? Delavci imajo volilni listek. Ta glasovnica jim daje moč, da izvolijo v postavodajne zbore moške, ki bodo sprejeli postavbe, da se delavni čas skrajša in uvede sklad za zavarovanje proti brezposelnosti. Kaj bi na pr. sledilo, ako bi katera državna legislatura sprejela šest ur tovarniškega dela za delavke in najvišje sodišče bi izreklo, da je ta zakon ustaven? Podjetniki bi bili primorani znižati delavni čas tudi za delavce, ali pa odsloviti vse delavke, ako bi hoteli, da delavci delajo osem ur. Iz tega bi sledilo zopet povišanje mezde, ker bi bili podjetniki primorani zaradi pomanjkanja delavcev tekmovali med seboj z boljšimi mezdami.

Kaj bi sledilo, ako bi legislatura priznala sklad za zavarovanje proti brezposelnosti in bi najvišje državno sodišče izreklo, da je postava ustavna? Delavci bi vedeli, da ne bodo takoj stradali, ne bodo imeli s čim plačati stanarine, kurjave, razsvetljave itd., ko bi bili odslovljeni zaradi pomanjkanja dela v tovarni. To bi osvežilo tudi moralno delavcev. Delavci bi imeli veliko več odpora v sebi proti izkoriščevalnim metodam, ki marsikaterega delavca položijo v prezgodnji grob, ko bi spoznali moč glasovnice.

Glasovnica ali volilni listek je torej silno orožje v rokah delavcev, ako ga rabijo pravilno in sebi v korist.

VESTI IZ NASELBIN

Ko so ženske prvič volile...

Milwaukee, Wis. — Kot sem zadnjič omenil, sem bil leta 1916 v redarski službi na Chisholmu, in zameril sem se bil jeklarskim družbam ter skoro vsem trgovcem tekom moje policijske službe. Zamera je bila zato, ker sem bil edini izmed policajev razredno zaveden, kar sem očito pokazal začasa rudarske stavke. Imenovali so me policaja I. W. W. Pritikali so na mestnega odbornika Weberja, da me odslovi, pa ni hotel. Družba je bila sita stavke in je skušala na vsak način zlomiti jo; trgovci so bili na strani družbe, ker niso pomislili, da je njihov obdobje odvisen od rudarjev. N

Vesti iz Jugoslavije

KLERIKALNA STRANKA PREPOVEDANA.

(Ljubljana.)

Ljubljana, 23. jan. 1929.

Poročali smo že, da sta bila pred dnevi poklicana v Beograd oba slovenska velika župana, dr. Vodopivec in Schaubach. Poročal ju je ministrski predsednik general Živković, da jima da navodila za razpust slovenskih strank, tako klerikalne (Korošče) kakor tudi slovenske kmečke stranke (Puceljeve). Tudi jima je dal navodila za splošno politiko, ki naj jo vodi v Sloveniji v vidu državnih in narodnih interesov.

Včeraj sta se oba velika župana vrnila, dr. Schaubach v Maribor in dr. Vodopivec v Ljubljano. Dr. Vodopivec se je tukaj s postaje odpeljal v svoj urad, kjer je sklical svoje načelnike ter jim dal instrukcije na podlagi navodil ministrskega generala. Po tej konferenci je veliki župan pozval direktorja ljubljanske policije dr. Guština, kateremu je dal nalog, da v smislu določb zakona o zaščiti države razpusti Slovensko ljudsko stranko, prvo, ker je verska in plemenska, drugo, ker je plemenska.

Popoldne je bila ta naredba izvršena. Policijski uradniki so obiskali tajništva obeh strank, da popišejo imovino, zaplenijo gotovino in da zapečatijo tajniške prostore.

Klerikalci so bili že pripravljeni, saj so že pred dnevi vedeli, da bodo "razpušeni". Ze dopoln so sneli napisano tablo na glavnem tajništvu stranke, v prostorih same pa so naselili druge pisarne. V glavnem tajništvu so naselili upravo "Slovenskega lista" (ponedeljkova izdaja "Slovenca"), v tajništvo ljubljanske organizacije pa so namestili propagandni odsek uprave "Slovenca". Prav tako so počistili tajništvo raznih listin in je ostalo le nekaj tiskovin in volilnih imenikov. Tako je komisija, ki je prišla zapleniti imovino in zapečatiti prostore našla le nekaj znamenov, zaplenila gotovino v mesku 6.30 Din. — in nič drugega. Ker so v prostorih stranke neke druge pisarne, niso mogli prostorov zapečatiti.

Enako se je v prostorih Slovenske kmečke stranke oglašila policija, pospravila ves inventar stranke v veliko pisalno mizo, ki jo je potem zapečatila.

S tem je smatrati tudi vse okrožne, okrajne in krajevne organizacije omenjenih strank za razpuščene.

V notranjem ministru razpravljajo zdaj, kaj početi še z drugimi strankami, ki obstojajo in jih po sedanjih zakonih ni mogoče razpuščati. Nekateri so mnenja, da je treba delovanje vseh strank vsaj začasno ukiniti. Odločitev še ni padla. V postev prihajajo poleg srbskanske radikalne in demokratske stranke še zemljoradniška, socialistična in samostojna demokratska, ki edine še sedaj obstojajo. Razširiti hočejo ta zakon tudi proti sicer nepolitičnim društvom, ki pa so stvarno plemen-skopolitične, tako n. pr. predvsem telovadno zvezo "Hrvat-Sokol" in pa slovensko feldovsko organizacijo klerikalcev "Ornel". Poleg tega bo razpuščenih še večje število manjših plemen-skopolitičnih društev.

Spet žrtve plazov snega.

Ljubljana, 1. febr. 1929.

Iz Bohinja nam poročajo o novi nesreči pod plazovi, ki drve s hribov v dolino. Od petka dalje je bilo čuti v Bohinju stalno bobnenje drvečih plazov, ki so v petek zahtevali nove žrtve.

Za gozdne delavce je to zadnje vreme zelo neugodno ter so se mnogi umaknili iz gora v dolino v svoja domovja. V Nemškem rovtu je prebival France Kemperle s svojima dvema tovarišema, Antonom Crvom in Albinom Kemperlom. Vsi trije so bili prišli iz Primorja, krepki in zastavni drvarji. V petek so se vsi napotili iz Nemškega rovtu prot Ravnem, kjer je imel Kemperle ahranjeno svoje orodje, ter se potem nameravali oditi na Stare Fužine, da so dobili delo pri lesnem trgovcu Žmizka. Gaziji so sneg kar po celem. Ko

so dospeli v Srnjakov graben, so začeli močno bobnenje z vrha Močica, obenem pa so že zapazili vsi presenečeni, da drvi s planine velik snežen plaz. Ni bilo mogoče, rešiti se, vse tri je plaz pokopal pod seboj. Od petka so jih sicer nekateri pogrešali, toda v Nemškem rovtu so bili prepričani, da so ostali v Starih Fužinah, v Starih Fužinah pa so mislili, da so ostali v Rovtu.

To je bilo v petek. V sredo okoli poldneva se je vračal s svojega službenega ogleda domov lovec Janez Čunk. Gazil je sneg skozi Srnjakov graben in naenkrat začutil pod seboj nekaj ne navadnega. Pogledal je in videl, da je človeško truplo, čisto otrpilo in zamrzlo. Hitel je povedati orožnikom, ki so potem organizirali rešilno akcijo. Zdravnik je konstatiral, da je najdeni mrtev. Bil je France Kemperle, drvar. Ostala dva sta gotovo tudi pod plazom in jih še niso izkopali iz snega.

Iz Celja.

Celje, 22. jan. 1929.

Tukajšnje delavstvo je izgubilo vnetega zagovornika delavskih pravic, Valentina Komarjila, ki je bil šef tukajšnje borze dela (vodja posredovalnice za delo). Pogreb je bil 6. januarja. — Pokojnik je bil do sedaj iz Podgora pri Gorici, izšel se je livarstva in je delal do vojne v raznih livarnah. Po vojni je dobil kot begunec iz Goriskega dela pri novostanovljenih borzah dela službo. Udeleževal se je tudi v združnem gibanju.

V Celju smo dob

Kdo je bil prvi človek v Ameriki

Trditev, da je bil Kristof Kolumb prvi, ki je "odkril" Ameriko, je v znanstvenem svetu že davno ovržena! Pa tudi Vikingi, ki so s svojimi odprtimi ladjami dosegli "vinsko deželo" — najbrže v okolici današnjega Bostona — so našli na novi celini domačine. Torej so bila že takrat plemena, ki so prebivala v Ameriki. In to vprašanje, odkod in kdo so bila ta plemena, že dolgo vznemirja učenjake tostran in onostran Océana.

Med mnogimi teorijami, ki so jih postavili učenjaki, je najbolj znana in najbolj verjetna ta, da so se morali nekoč preseliti prebivalci Azije po tako zvanem celinskem mostu preko Aleutov v Ameriko. Točnejša določitev časa te preselitve je seveda nemogoča, toda znanost meni, da se je zgodilo to pred kakimi 10.000 leti, kar je sorazmerno zelo kratka doba, če pomislimo, da so po najnovejših izsledkih živeli v Evropi ljudje najbrže že pred 400.000 leti. Za domnevo o omenjeni preselitvi govore v prvi vrsti razne najdbe predzgodovinskih predmetov, ki so nedvomno iz kamnitih dob. Tudi je kapetan Henning I. 1874. dobil potom izmenjave blaga od otočanov tri mumije, ki so bile zelo slabo ohranjene in neporabne za znanstveno preiskavo. Te "prve Američane" so potem pridno

iskali, toda zaman. Šele lani v poletju se je posrečilo ekspediciji Ameriškega prirodoslovnega muzeja, da je prišla do dragocenih izkopanin, ki bodo mogoče blistveno posvetili v tajnost Aleutov.

Ekspedicija pod znanstvenim vodstvom Harolda M. Crackena (financiral jo je ameriški milijonar Charles H. Stoll) je odpotovala poleti s posebnim parnikom proti Unalaski do dožene, koliko je resnice na govoricah o prastarih mumijah. Člani ekspedicije so se zavedali vseh težav in ovir, ker so dobro vedeli, da jim domačini ne bodo šli na roko. Vsi primitivni narodi so zelo nasprotni in celo sovražno vsem znanstvenim raziskavanjem, zlasti pa izkopavanju mrličev. Navzlic vsem težavam pa je ekspedicija vendarle dosegla svoj namen.

Znano je, da izvajajo prebivalci Aleutov svoje izvore od "Ta nam Rnuna" ali "Ta nek Anu naj" kar pomeni "veliko deželo". Zanimivo je dejstvo, da imenujejo mnogi otočani še danes s tem imenom gotove azijske predele. Ekspedicija je mogla torej z gotovostjo računati, da bo našla v mumijah ostanke "prvih Američanov" ali njihovih neposrednih potomcev.

Iz pripovedovanja domačinov so bili člani ekspedicije opozorjeni na kos zemlje med otokoma Umnak in Unalaska, severovzhodno od preliva Umnak. Pečine tega 150 m dolgega o-

zemlja se dvigajo v čudovitih oblikah do 40 m visoko. Člani ekspedicije so se morali poslužiti vseh sredstev alpinske tehnike, da so jih mogli prelezati in se povzpeli na vrh, kjer so pričeli kopati. Na ozkem, s travo obraščenem prostoru so našli med kopanjem razne predmete iz kamnitih dob. Kmalu nato pa je odkril član ekspedicije Jurij Bird izredno dobro ohranjeno grobišče.

To grobišče pa ni bilo nikakoli pokopališče. Davni prebivalci teh krajev so namreč zgradili v zemlji čudno leseno kočjo, ki so jo tisočletja pokrila z gosto plastjo plesni. Za zgradbo tega "groba" so morali uporabiti cela dela, ki so jih bili razsekali v ogromne hode. Pod gornjim ležiščem teh hodov so našli ostanke raznih mornarških živali, ki so bili zaradi dolgega pritiska skoraj spremenjeni v les. Spodaj pod hodi pa je bil prazen prostor, kjer so našli razne predmete iz živalskih kož, kamnitih svetilk. O mumijah ni bilo nobene sledi, vendar je bilo opaziti da mora obstojati še druga plast debelih hodov. In res je bila spodaj grobnica. Harold Mc Cracken je poudaril v svojem prvem poročilu o u- spehih ekspedicije velikansko uporabo lesa pri zgradbi tega grobišča v kamniti dobi. Les je bil tedaj nedvomno najdragocenejša stvar za tedanje prebivalce Aleutov, kajti v okrožju 700 milj ni tam rastle nikdar nobeno drevo.

Grobnica, ki je stena so bile pokrite s kožami pravide, je bila razdeljena v dva dela. V desnem delu je ležala ena sama mumija, v levem pa tri, ki so bile skoraj gotovo žrtve vere, da potrebuje odlični pokojniki svoje služabnike tudi na drugem svetu. Mumija, ki so jo našli samo, je bila zašita v pletenino iz trave, v koži in v umetno izdelano odejo iz ptičjega perja, prepleteno z živalskimi kitami. (Mr. Cracken je šaljivo pripomnil, da bi veljale kože, uporabljene za grobnico in za ohranitev mrliča v sedanjem času najmanj 4000 dolarjev.) Zelo važno je, da so našli tudi majhno "umetnino" izdelano v belem marmorju. V drugem delu grobnice, kjer so ležale mumije služabnikov, so našli tudi mumificirano truplo otroka. Mc Cracken meni, da je odlični otroci, najbrže zelo ljubili otroke in da so mu zato dali njegovega ljubljena na pot v nepoznani svet.

Nepoškodovane mumije so prepeljali v New York. Razni učenjaki Ameriškega prirodoslovnega muzeja bodo preiskali vsako posamezno mumijo nkar bodo pričeli o vsaki posebej svojo razpravo. To delo bo trajalo najmanj eno leto. Mc Cracken pa je že sedaj sporočil javnosti važno odkritje: surovo izdelane in na vrvi pritrjene kroglice, ki so visele na nosu ene izmed mumij, in ki so jih spoznali za neke vrste jantarja izvirajo nedvomno iz Koreje. S tem bi bil tako rekoč že dokazan predzgodovinski spoj Amerike z Azijo.

(Z. in S.)

RAZNO